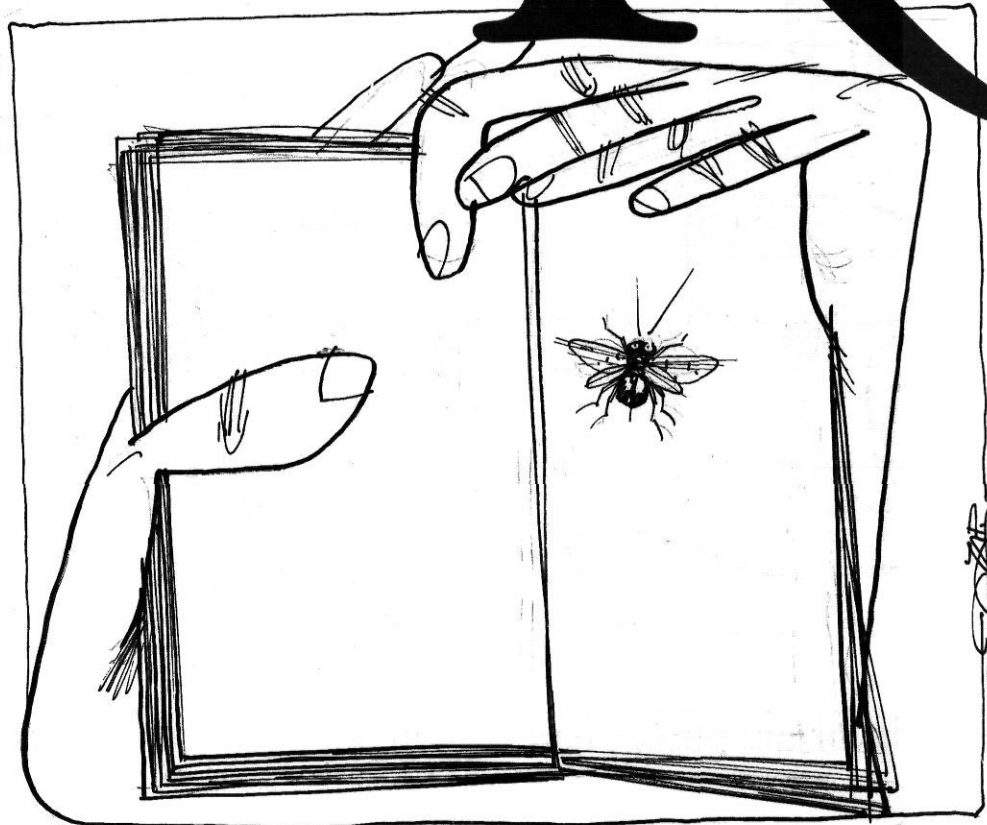

Fulls de la **R**evista

Il·lustracions de Josep Antoni Poch

La llum de la nit

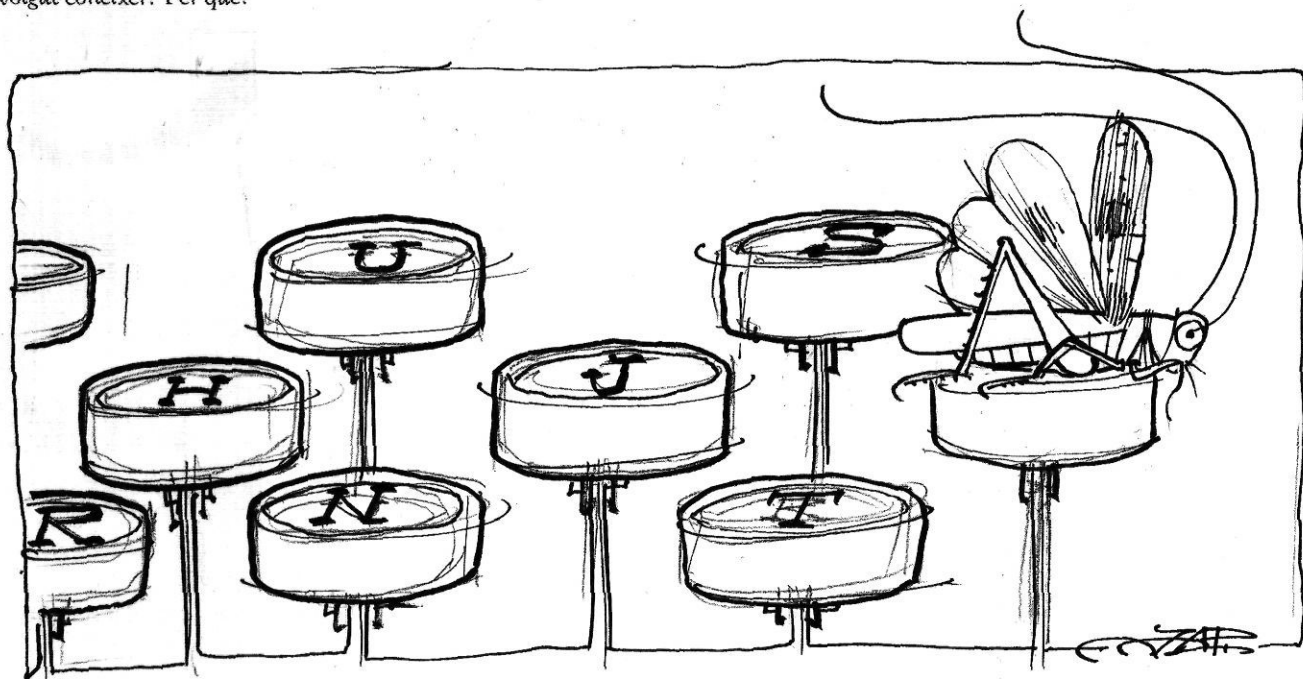
MARIÀNGELA VILALLONGA

A *LA LUCE DELLA NOTTE*, OBRA PUBLICADA A ITÀLIA EL 1996 i traduïda al castellà el desembre de 1997, l'autor Pietro Citati, un dels més grans crítics literaris de la cultura europea, recorda que, quan van preguntar a Goethe quin escriptor del passat hauria volgut conèixer, l'escriptor alemany sense dubtar gens ni mica va contestar que Virgili. Citati, en canvi, assegura que no gosaria tenir una trobada amb l'exquisit poeta llatí, ja que la saviesa i l'art de Virgili l'espanten. Però afegeix que no dubtaria gens a contestar que l'escriptor amb el qual voldria parlar és Apuleu, l'autor llatí de *Les Metamorfosis*, una de les dues novel·les que es conserven de la literatura llatina d'època romana. Citati considera Apuleu el més gran prosista llatí de tots els temps, un acròbata de les paraules i un místic, intel·ligent, sistemàtic i irònic, que va arribar a trobar la llum en la nit.

És clar que m'he fixat precisament en les preferències de Goethe i Citati pels autors llatins perquè jo, que sóc professora de llatí, a hores d'ara no sabria viure sense la companyia d'Horaci i de Catul, d'Ovidi i de Virgili, de Lucreci i de Ciceró.

Però si em preguntessin quin d'aquests escriptors del passat hauria volgut conèixer personalment, probablement contestaria que cap, perquè ja m'està bé la coneixença que en tinc a través de les seves paraules; ja m'està bé la imatge que me n'he fet al llarg dels anys, ja m'està bé el regal extraordinari de la seva obra, més duradora que el bronze, més alta que la gran mola de les piràmides, que ni la pluja ni el vent ni el pas dels anys han pogut destruir sinó que ha arribat fins a nosaltres, apressats lectors del segle vint, amb una aura de grandesa afegida per generacions i generacions que ens han precedit.

Amb tot, aquesta no és la resposta que espero dels escriptors que amablement col·laboren en aquest joc literari dels *Fulls* de Sant Jordi d'enguany. O sí? Heus aquí les respostes a la doble pregunta formulada: *Quin escriptor del passat hauries volgut conèixer? Per què?*

Quin escriptor del passat hauries volgut conèixer? Per què?

M. Àngels Anglada:

Mai no m'hauria pensat, estimada Mariàngela, que una persona de mirada tan clara com la teva fos capaç de fer preguntes tan maquiavèliques.

Perquè, és clar, de primer, quan em demanes quin escriptor antic m'hauria agradat de tractar, penso entusiasmada: Èsquil! o bé: Virgili! Ve, però, la reflexió i, avesada com estic a escriure novel·les en un context històric, no els puc pas separar de la seva època. I què hauria estat jo, una dona, per a Èsquil? Una esclava, ben tractada i submissa? Una dona, la seva muller legítima, presumiblement enganyada i dedicada a filar?

Tampoc Virgili, o Dante, no m'haurien dedicat cap atenció, l'un malaltís i poc amant de companyia femenina, l'altre errabund i enderiat amb Beatrice.

Així doncs, m'hauria agradat de conèixer un poeta amb qui tenir converses i tracte amical, encara que ell preferís els nois, i en una ciutat d'ambient obert, tolerant, cultural, on les dones eren relativament lliures. M'hauria agradat, doncs, de ser amiga de Teòcrit, a Alexandria, al segle III abans de Crist, posem per cas.

Xavier Cortadellas:

Fa dies que penso quin escriptor m'hauria agradat conèixer i encara no em sé decidir. Quan l'hauria volgut conèixer, en tot cas? En quin moment de la seva i de la meua vida? De petit, com molta altra gent suposo, m'hauria entusiasmada parlar amb Enid Blyton, igual com, de més gran –quan em pensava que ja era prou gran per ser més exacte– m'hauria agradat preguntar unes quantes coses a gent de la qual ara em sento més aviat allunyat; gent com, posem-hi, Franz Kafka. Però ja que parlo des d'avui i ja que vull parlar d'escriptors i de literatura en majúscula –hi ha una altra mena de literatura, ben mirat?– em sembla que, més que decantar-me per un escriptor sol, ara em decantaria per conèixer-ne alguns en alguns moments de les seves vides. (Els bons escriptors solen ser gent avorrida perquè escriure –escriure bé, vull dir– és una cosa que costa temps, molt de temps. I, d'altra banda, quan es té la sort de poder llegir les ratlles d'algú que ha abocat anys, suor i sang a escriure, què millor que els seus llibres per poder-lo conèixer?) Malgrat això, i malgrat també el risc d'haver de constatar que no sóc capaç de veure-ho tal com elles i ells m'han ensenyat

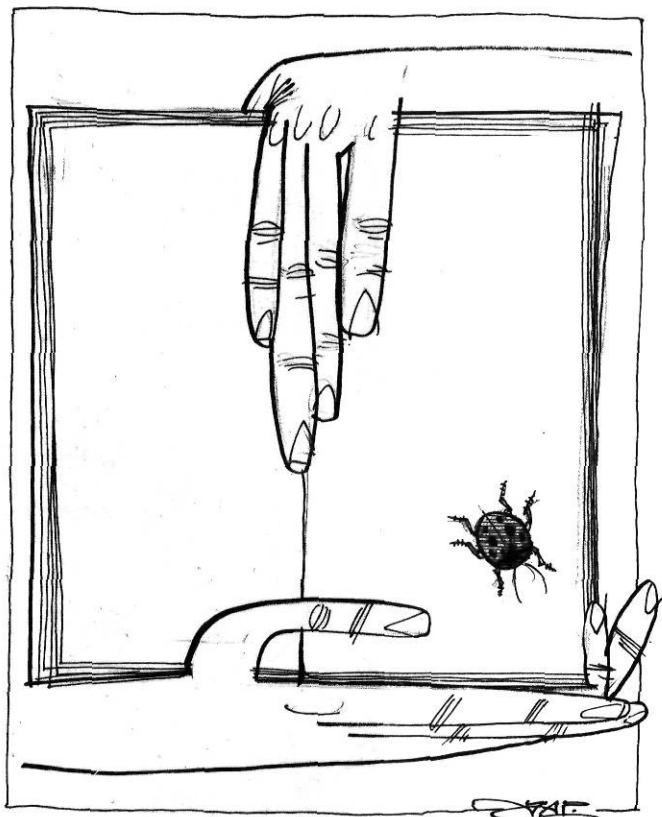
que era, hauria volgut conèixer la Nova Zelanda de Katherine Mansfield, el Dublín que va estimar Joyce, la Barcelona de Rodoreda, el Trieste de Svevo i, encara que una mica de lluny, l'inexistent comtat de Yoknapatawpha de Faulkner i el també inexistent Mediterrani de l'Odissea que un poeta, potser també inexistent i potser cec, no va poder tampoc veure perquè potser tampoc no li va caldre. I encara, si no fos que ja no és estrictament de llocs del que parlo, m'agradaria haver sentit enraonar T. S. Eliot; poder entendre la rica i infinitament lliure llengua russa que Nabokov diu que va conèixer; entusiasmar-me per aquelles dones i dies que van enamorar Gabriel Ferrater, i, sobretot, poder ser al costat de Gustave Flaubert quan, davant els fills i els néts de George Sand, va exclamar desolat que allò i no escriure era la veritable vida. Ni que fos havent de pagar el preu de no atrevir-me a dir res. Obrint *Un cor simple* o *Madame Bovary* i començant a llegir-los.

Núria Esponellà:

Amb una vintena d'anys acabats d'estrenar, vaig saber que Josep Pla era mort. Em vaig sentir llavors una mica incompleta; la recança de no haver-lo conegut em va caure al damunt com una llosa. Els llibres escolars me'l van negar durant anys i el vaig descobrir a l'adolescència, rere les lectures que propiciava el meu pare. De vegades he pensat a tornar enrere per reparar aquesta desconexió involuntària. Em presentaria al mas Pla; qualsevol excusa seria bona: una salutació intranscendent, una entrevista potser, si ell hi accedís. Estic convençuda que, després d'una rebuda distant o un pèl irònica, Josep Pla deixaria que el convidés a una passejada fins a Pals. Jo li oferiria el cotxe, faria de xofera. L'objectiu seria senzill i assequible: aconseguir que comentés la cal·ligrafia del paisatge, que posés els seus ulls de color gris-pardal en l'horitzó i, després de cargolar la cigarreta amb els dits trèmuls, m'assenyalés els poblets de la plana des del mirador de Pals. Jo no li preguntaria si va llegir primer Tolstoi o Montaigne ni qui eren Gori ni Coromines. Esperaria que la contemplació del paisatge transformés aquella aparença distant i burleta i el traís amb una frase elemental, geniüdament poètica. Llavors, gravaria aquest instant a la memòria, per sempre. Això duraria uns segons només; o potser hi hauria un gest o un silenci. Després, m'arriscaria a convidar-lo a prendre unes copes. Quan li digués que penso dedicar-me a escriure, potser pronunciaria algun comentari tan sòlid com el que va fer a Montserrat Roig: «I vostè vol fer d'escriptora, amb unes cames tan boniques com té?» Fa de mal dir, potser no obtindria res; tanmateix, rere els seus ulls humits de vell solitari hi endevinaria encara la cadència serena, precisa, detallada i profunda de la seva prosa.

Josep M. Fonalleras:

La pregunta que ara mateix em formulen és una autèntica trampa i confon els termes de l'expressió. Que quedi clar: és una trampa simpàtica que els confon amb amabilitat i

saviesa. Però no deixa de ser una trampa. En realitat, quan se'ns diu quin escriptor ens hauria agradat conèixer ens estan preguntant per què ens hauria agradat de conèixer-los. I quan se'ns diu que sí, que és per això, que la gràcia és saber quins són els motius que ens abocarien al desig de passar una estona amb ells (hom suposa que parlant de les obres i no pas de les seves amants —o potser també!), en realitat se'ns diu que parlem de motius literaris. És a dir: després d'haver arribat a un notable grau d'estimació per uns determinats escriptors o poetes, havent llegit les seves obres, ¿hem de suposar que aquest mèrit estrictament artístic ha de fer néixer en nosaltres la pulsio de palpar-los? No em tocaria dir, doncs, quins escriptors hauria volgut saludar sinó quins són els escriptors que m'agraden i per què m'agraden. Perquè, de saludar-ne, francament, cap.

Per diverses raons. La primera: no sabia què dir-los. La segona: no sabia com posar-m'hi. La tercera: no em fa falta, ja els conec de l'única manera que hom els pot conèixer: havent-los llegit. La quarta: deuen ser tots uns impresentables.

Ara, posats a fer volar uns coloms que ja he dit que no tenen cap necessitat de volar, i embrancat en aquesta aventura virtual que s'assembla a aquella sèrie memorable de la televisió dels 70 que es deia *El túnel del temps*, diguem que no em faria res d'haver assistit a algun dels sermons de mossèn Sterne a la catedral de York. Haver-hi assistit i tornar aquí per explicar-ho, és clar, després d'haver visitat la seva «casa apartada i amb teulada de palla». O que m'hauria agradat ser allà, quan Cervantes

escrivia la primera pàgina del Quixot o quan Borges recordava el Dant que recordava Virgili, o quan el Dant, acompanyat de Virgili, passejava pel Regne dels Mortos o quan Virgili recordava que el Dant i Borges l'havien de rememorar segles més tard.

Això sí. N'hi ha un que no és escriptor, però que sí que m'hauria fet caure en aquella deliciosa espiral que enviava els meus herois infantils cap a èpoques remotes o revolucions a punt d'esclatar: Mozart.

Em temo que millor que em quedi a casa, però. Ja hi ha massa Salieris a la història. Un de més faria nosa.

Àngels Gardella:

Mai una pregunta banal no m'havia semblat tan difícil de respondre. No hi ha cap nom d'autor literari, ni cap títol de llibre que em sorgeixi espontàniament com a únic i exclusiu. Cap. Potser ja m'ha passat l'edat de l'entusiasme. La veritat és —no sé si calia dir la veritat— que quasi res del que ara més em meravella no es troba en els llibres i, en canvi, les paraules continuen tenint per a mi una insuportable capacitat de fascinació. Quan dic paraules no vull dir les paraules que es confonen amb el soroll; les úniques paraules que estimo són les que es confonen amb el silenci. Davant d'algú capaç de dir paraules així, potser hauria d'exclamar: *Tu se'lo mio maestro e'l mio autore*. Mentrestant, si la vida m'ho permet, caldrà que busqui molt i que aprengui i desaprengui encara moltes coses abans de poder respondre.

Salvador Oliva:

Hi ha molts personatges del passat que m'hauria agradat conèixer, o millor dit: que m'agradaria poder conèixer ara. No es tracta, doncs, de fer un viatge cap enrere, sinó de fer-los viatjar a ells cap endavant. La curiositat se'm dirigeix més cap als artistes que no pas cap a les persones d'acció com, per exemple, els polítics. Però, posats a demanar, voldria que, a més a més d'artistes, haguessin estat bones persones. Per exemple, suposant que Wagner m'agradés més que Verdi, preferiria mil vegades més conèixer Verdi abans que Wagner.

Un cop dit tot això, també he d'afegir que m'agradaria que el personatge fos una dona. Madame de Staël o Maria Callas són les que m'exciten més la curiositat. L'interès de la primera està molt lligat a la seva època: no crec que a ella li agradés gaire viatjar cap als nostres dies. Maria Callas, d'altra banda, fa poc que va morir. Tindria una bona quantitat de preguntes a fer-li, gairebé totes molt tècniques, amb la qual cosa també seria injust de ressuscitar-la per aquestes minúcies. Descartem, doncs, les dones.

Em queden dos personatges: Beethoven i Shakespeare. Penso que, de tots dos, a qui li agradaria més viatjar cap al nostre temps és Shakespeare que, a més a més, té un avantatge sobre Beethoven: el sentit de l'humor. Tenint en compte que he traduït trenta-set obres seves i, de moment, la meitat dels seus poemes, la conversa seria fructífera, podria durar allò que se'n diu una eternitat.

Vicenç Pagès Jordà:

Alguns escriptors em són simpàtics personalment, tot i que les seves obres no m'interessin ni poc ni gaire. D'altres que han escrit llibres prou aconsellables em farien canviar de vorera si me'ls trobés en un carreró fosc. Un dels que em resulten més pròxims tant personalment com literàriament és Mary Shelley, autora d'una lúcida reflexió sobre les relacions entre autor i obra titulada *Frankenstein*.

Els atractius de Mary Shelley comencen per la família. La seva mare va ser profeminista il·lustrada, i el seu pare era un filòsof anarquitant. La llar familiar era freqüentada per gent com Coleridge o Percy B. Shelley (amb qui va fugir als setze anys). Mary Shelley va saber rebre les influències positives de personatges com Lord Byron sense encomanar-se de la seva vanitat. Els seus contemporanis coincideixen que l'autora de *Frankenstein* era capaç d'escoltar, de parlar sense pedanteria, de tenir idees pròpies sense combatre les dels altres, de discrepar sense convertir-se en enemic, de cultivar l'amistat i de viure del que escrivia. Aquestes qualitats difícilment han coincidit mai en una sola persona. Si pogués viatjar en el passat i parlar amb Mary Shelley, li aconsellaria que titulés el seu llibre *El doctor Frankenstein* per evitar que milions de persones confonguessin el monstre i el seu creador. També li faria saber que, quasi dos segles després de ser escrit, el seu llibre continua servint per resumir els debats actuals sobre la necessitat de posar límits a la ciència.

Miquel Pairoli:

M'hauria agradat ser tan jove com Catul en aquella Roma de Cèsar, de Pompeu i de Ciceró i compartir poemes i begudes amb aquell província de Verona, xerraire i fogós. (Tot i que sospito que Catul havia de ser d'aquells que es tornen molt pesats quan s'emborratxen i comencen a explicar les seves penes d'amor.)

M'hauria agradat seure al saló de Madame de Defand, que fou una dona intel·ligent, lúcida i lliure, a París, cap al 1745.

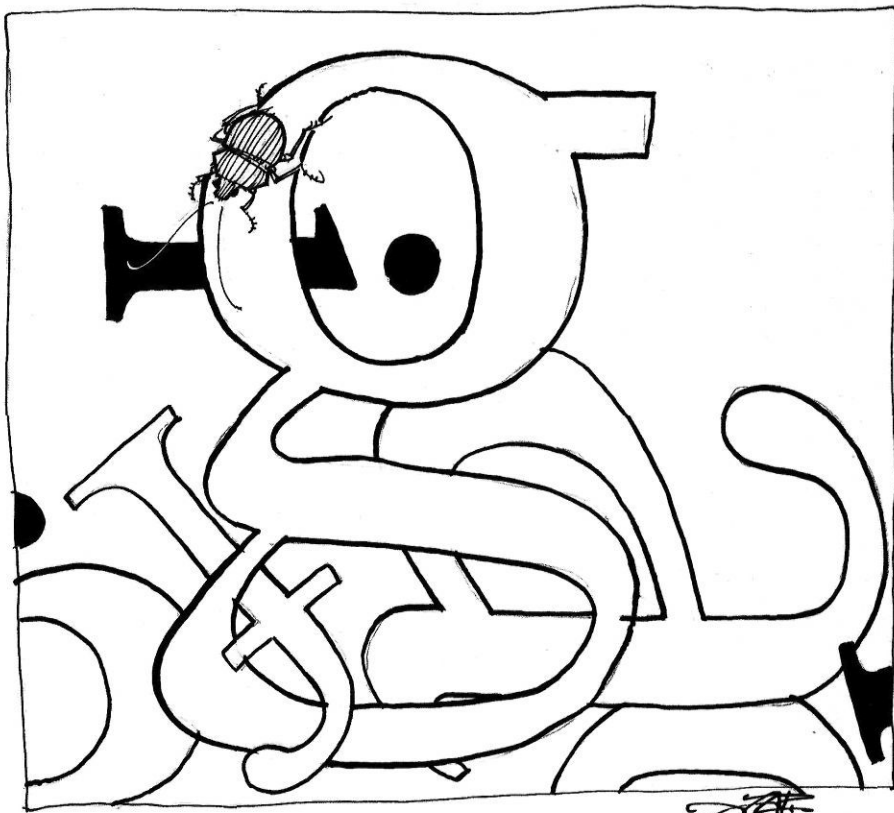
M'hauria agradat passejar per Londres amb Henry James, cap al migdia, entre la primavera i la tardor de 1905, per poder-li comentar algunes qüestions que hi ha a les seves magnífiques novel·les i que trobo enigmàtiques i apassionants.

Pere Prada:

Pateixo uns nous veïns. Així no es pot viure, no puc pensar ni pensar-me. El silenci i la pau ben lluny, passejo enmig del vertigen a la recerca d'una casa o somiant la seva partida.

¿Què de què, que a quin escriptor m'agradaria haver conegut? Deu ser el trasbals del present, un neguit que em porta a recordar períodes tumultuosos de la pròpia existència, el que em fa anhelar com un boig tornar a tres mesos enrere, reconèixer-me en aquell jo més o menys unitari, tothora en equilibri inestable però creatiu.

O em ve al cap de gravar en la pel·lícula -pública?-

de la memòria els anys del meu crit, del meu despertar a tot, sens dubte massa tard però ja per sempre.

Hi afegiria algun moment de la mili africana, quan un dia dels meus era molt més llarg que tres anys al calabós de l'únic objector permès llavors, un testimoni de Jehovà. Emperò també com de l'ofec naixia l'esclat, el lligam entre la via personal i la col·lectiva.

I encara el primer any donant classe a l'institut badaloní del barri de Sant Roc, aquella marginalitat que em feia sentir explosiu, lliure, a casa.

Conèixer algun escriptor dieu? ¡l'amarar-me de ximpleries, i patir com mai una enveja tant o més cruenta que en qualsevol altre àmbit? No, m'interessen les persones, com més radicals, autèntiques i marginals millor, i m'interessen els llibres; tristament, uns i altres no tenen per què coincidir, prou que me n'he adonat.

La literatura necessita de la llum -de la revelació de la llum- i de les lletres, no de la presència física, tangible, d'altres escriptors. Si de cas, company/companya, m'atraus malgrat ser escriptor.

Josep Pujol:

De tant en tant em molesta saber alguns detalls de les biografies dels escriptors que aprecio, si no em lliguen amb la seva obra. No em va plaure sentir que Josep Carner va ser un secretari poc diligent de l'Institut d'Estudis Catalans, que no es va cuidar poc ni gaire de les actes de les reunions en una època que reclamava molta meticulositat. Carner, tan rigorós en la seva obra literària, partidari

del penja i despenja: per això, precisament, em fa por aprofundir gaire en les vides dels escriptors. Estic convençut que a les seves obres hi van condensar la millor part d'ells mateixos, la més reflexionada, la que volgudament van llegar als altres, i aquesta és una de les seves grandeses. Això és el que compta, i res més. Si l'avantatge de la literatura és aquesta destil·lació de la vida, no em fa gaire peça refer el camí contrari, cap a la ganga i l'escòria de les petites o grans misèries de la quotidianitat. Fins i tot penso que em seria contraproductiu, la coneixença d'alguns escriptors, perquè em privaria d'apreciar les seves creacions tal com es mereixen. Si, a pesar de tot, m'obliguessin a triar, potser demanaria, només, una estoneta de conversa amb algú llunyà i proper alhora. Per exemple, tal com suggereix Martí de Riquer, el parlar empordanès de Ramon Muntaner devia ser una delícia. Sí, en aquest cas, encara hi firmaria.